

ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

У статті зроблено огляд низки видів писемних джерел, які розкривають проблему збереження українських історико-культурних пам'яток у Другій Речі Посполитій (1918–1939 рр.). Зазначено, що ними є, зокрема, збірники документів і матеріалів, періодика, деякі праці та спогади учасників тодішньої пам'яткоохоронної діяльності з української та польської сторони. Охарактеризовані також матеріали культурного та суспільно-політичного характеру, зосереджені в українських архівах. Це Центральний державний історичний архів України, м. Львів, державні архіви західних областей України, території яких у міжвоєнний період перебували у складі Польщі. Зроблено висновок про наявність вагомих видових корпусів писемних джерел, достатніх для розкриття означеної проблеми.

Ключові слова: культурна спадщина, західні етнічні українські землі, Друга Річ Посполита, збірники документів і матеріалів, періодика, спогади, архів.

У вітчизняній історичній науці пострадянського періоду продовжує зберігати актуальність – не дивлячись на уже понад двадцятип'ятилітній період її інтенсивного, широкого і загалом об'єктивного дослідження – тема взаємної української та польської спільнот в умовах Другої Речі Посполитої (1918–1939 рр.). Одним із чинників, що пояснює цю обставину з наукової точки зору, виступає нез'ясованість низки проблем українсько-польських стосунків міжвоєнного періоду. До них відносяться, зокрема, питання політики польських державних структур стосовно пам'яток історії та культури українців, ставлення громадських кіл Другої Речі Посполитої до неї, здійснення представниками української спільноти на західних етнічних українських землях, котрі входили до складу міжвоєнної Польщі (Західна Волинь, Західне Полісся, Берестейщина, Пінщина, Південне Підляшшя, Холмщина, Східна Галичина, Надсяння (Посаяння) та Лемківщина) непростих зусиль для збереження культурної спадщини рідної нації.

Висвітлення цих питань, які виступають предметом наукового зацікавлення автора статті, передбачає звернення до відповідної писемної джерельної бази. До неї належить й низка її видів, що знаходиться у західних областях України (Волинська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська та Тернопільська), території яких впродовж 1920-х – 1930-х рр. перебували під владою Другої Речі Посполитої. Це, зокрема, публікації документів і матеріалів, повідомлення періодики, наукові й науково-популярні розвідки українських та польських учасників тодішньої краєзнавчої, пам'яткоохоронної та музеєзнавчої роботи, їх спогади, документи, зосереджені в архівних установах.

Характеристику західноукраїнських складників писемного комплексу джерел, що розкривають тему збереження українських історико-культурних пам'яток у Другій Речі Посполитій, подає низка авторів, зокрема, М. Бандрівський [1], Н. Кінд-Войтюк [2; 3], Н. Заставецька [4], О. Завадська [5], Є. Ковальчук [6, с. 20–36]. Проте у згаданих дослідженнях проаналізовані писемні джерела, які стосуються або лише певного виду об'єктів культурної спадщини (наприклад, культових), або охоплюють тільки чітко окреслену територію (Східну Галичину чи Західну Волинь). Виняток становить праця Н. Заставецької. Однак і тут писемні джерельні матеріали щодо збереження в Західній Україні української культурної спадщини за часів міжвоєнної Польщі практично не виокремлюються із загального комплексу цього виду джерел, які розкривають тему пам'яткоохоронної роботи в означеному регіоні.

Завдання статті полягає в представленні характеристики низки видів писемних (друкованих та рукописних) джерел, у яких міститься інформація про діяльність громадськості (насамперед української) та органів державної влади міжвоєнної Польщі щодо збереження українських історико-культурних пам'яток. Ці види джерел виокремлені із загального масиву джерельної бази культурного та суспільно-політичного характеру, що знаходиться у бібліотеках (у тому числі музейних закладів) і архівах Волині, Івано-Франківщини, Львівщини, Рівненщини та Тернопільщини й стосується проведення на означених теренах в умовах Другої Речі Посполитої краєзнавчої, пам'яткознавчої та музейницької роботи.

Враховуючи методологію історичного дослідження, у першу чергу засади українського джерелознавства, звернемо спочатку увагу на опубліковані джерела, що побачили світ українською мовою. Невід'ємним їх складником виступають збірники документів і матеріалів. Так, у кількох з них, що стосуються Волині, наведені цікаві матеріали – уривки із спогадів, листування, витяги із періодики міжвоєнного періоду, ін. – про історико-краєзнавчі й пам'яткознавчі дослідження 1920-х – 1930-х рр. у західній частині краю, українських та польських учасників пам'яткоохоронної роботи, збереження українських пам'яток [7, с. 411–438; 8, с. 421–431, 646–686, 692–752].

Специфічними документальними збірниками є звіти Національного музею у Львові про власну діяльність впродовж 1920-х – 1930-х рр. [9–11, ін.]. Цей потужний український художній музейний заклад засновано 1905 р. греко-католицьким митрополитом Андреем Шептицьким; він вважається однією з найвизначніших в Україні скарбниць пам'яток вітчизняної культури і мистецтва. Протягом міжвоєнного періоду Національний музей у Львові проводив різносторонню й результативну роботу щодо охорони рухомих й нерухомих об'єктів української історико-культурної спадщини. У його звітах зафіксовані відомості про повернення пам'яток, вивезених з музею російською окупаційною владою під час Першої світової війни, розвиток українського музейництва у Східній Галичині. Тут також йдеться про діяльність Союзу прихильників

Національного музею, Союзу українських наукових робітників книгозбірень і музеїв у Львові, поповнення музейних колекцій, внесок колективу закладу у реставрацію старовинних українських храмів, предметів церковного ужитку тощо.

До збірників документів і матеріалів відносяться й "Хроніки Наукового товариства імені Шевченка у Львові" [12; 13]. Інституція, яка була створена 1873 р. як Літературне товариство імені Т. Шевченка і у 1892 р. реорганізована у Наукове товариство імені Шевченка (НТШ) – своєрідну українську багатопрофільну академію наук (з пріоритетом до проблем українознавства) – мала у своїй структурі заснований 1895 р. (за деякими даними – 1893 р.) музей етнографічно-археологічно-мистецького профілю. Заклад поновив діяльність у 1920 р. 1937 р. у структурі НТШ з'явився музей воєнно-історичних пам'яток. Власне "Хроніки" НТШ дають змогу простежити дієву участь його музеїв у збереженні на західних етнічних українських землях національної історико-культурної спадщини. Вони розповідають про поповнення фондів музеїв, оприлюднюють відомості про їх співробітників, прихильників та жертводавців. У "Хроніках" наводиться матеріал про заходи щодо збереження та реставрації пам'яток, популяризації пам'яткоохоронної культури серед українського населення краю. Помітна увага звернена на зусилля, що їх докладали члени НТШ, зокрема, співробітники його музеїв для актуалізації на міжнародному рівні питання охорони в Західній Україні пам'яток української спільноти. Факти засвідчують, що цьому сприяла активна діяльність визначного українського археолога Я. Пастернака, який обіймав посаду директора музею (музеїв) НТШ впродовж 1928–1939 рр.

Розкриття проблеми передбачає також залучення збірників документів і матеріалів (польською мовою) про правові засади здійснення у міжвоєнній Польщі заходів із збереження історико-культурних пам'яток. Ними є насамперед офіційні видання державних структур Другої Речі Посполитої. Так, у збірниках "Щоденна урядова газета Речі Посполитої Польської" ("Dziennik urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej"), "Щоденний законодавчий вісник Речі Посполитої Польської" ("Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej") містяться законодавчі акти, які стосуються й пам'яткоохоронної діяльності [див. наприклад, 14]. До цього виду джерел належить також укладений В. Серошевським збірник правових приписів (у тому числі й з міжвоєнного періоду) про охорону та реставрацію об'єктів історико-культурної спадщини [15].

Складником масиву опублікованих джерел виступають матеріали періодики. Відповідні статті та повідомлення вміщені насамперед в україномовних виданнях. Це газети і часописи "Діло", "Земля і воля", "Літопис Червоної Калини", "Мета", "Народна справа", "Наша культура", "Новий час", "Сурма", "Український бескид", "Церква і нарід" та ін. Їх матеріали подають відомості про окремі об'єкти історико-культурної спадщини, деталізують аспекти та проблеми пам'яткоохоронної діяльності на теренах західних етнічних українських земель, дають змогу окреслити етапи становлення й розвитку тут національного музейництва тощо [16–22, ін.]. Низка публікацій присвячена вшануванню пам'яті героїв військової національної історії, зокрема, доби Хмельниччини та визвольних змагань 1917–1921 рр., українських вояків, полеглих в період Першої світової війни, її жертв серед цивільних осіб, упорядкуванню їх поховань. Такі матеріали інформують про активну роботу наукових інституцій, громадських світських та церковних організацій, представників різних верств корінного населення краю щодо збереження пам'яток військової минувшини своєї нації [23–26, ін.].

Авторами низки статей у міжвоєнній українській (та й польській) періодиці виступали уже відомі на той час представники українського краєзнавчого, пам'яткознавчого та музейницького руху – М. Драган, А. Дублянський, В. Кобринський, Л. Маслов, Я. Пастернак, Є.-Ю. Пеленський, І. Свенціцький, О. Цинкаловський та багато інших. Їм належать також дослідження пам'яткознавчого характеру у вигляді монографій, науково-популярних брошур та статей у наукових збірниках [27–33, ін.]. Частина вищезгаданих осіб залишила спогади про власні зустрічі з історико-культурною спадщиною, зусилля стосовно її збереження [34–37, ін.]. Тут подається інформація про проведення археологічних розкопок, дослідження місць розташування старовинних культових споруд, охорону архітектурних пам'яток шляхом здійснення різних видів відновлювальних робіт, розгортання діяльності українських музеїв, науково-громадських та громадських товариств краєзнавчого та пам'яткоохоронного спрямування.

Серед згаданих спогадів особливе місце належить тим, які присвячені 25-річчю Національного музею у Львові [34]. Участь у їх написанні взяли греко-католицький митрополит Андрей Шептицький, науковці М. Драган, Б. Кравців, Я. Музика, Я. Пастернак, І. Свенціцький, В. Щербаківський, ін. Опубліковані 1930 р., вони стали своєрідним літописом музейного закладу, поданому крізь призму сприйняття його здобутків власними співробітниками та прихильниками.

Загалом спогади українських учасників пам'яткоохоронної діяльності за десятиліття існування міжвоєнної Польщі, доповнені працями [38–41, ін.] та спогадами [42; 43, ін.] польських представників, дають змогу урізноманітнити відомості з проблеми, що досліджується, а, отже, розширити горизонти наукового пошуку. Таким чином, означені спогади слугують вагомим складником опублікованих джерел, залучених до його проведення.

Щодо неопублікованих писемних (друкованих та рукописних) джерел з теми, то ними є головним чином розпорядження місцевих органів влади, інструкції щодо здійснення пам'яткоохоронної роботи, інформація про підготовку й проведення реконструктивних та ремонтних робіт, доповідні записки, протоколи засідань та звіти товариств, їх музейних закладів, листи, повідомлення про відкриття музеїв, організацію з'їздів, виставок, анкети, тощо. Основним місцем їх зосередження у західноукраїнському регіоні виступають Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України) та державні архіви вищезгаданих областей. (Зазначимо, що у статті – через заданий для неї обсяг – свідомо не аналізуються неопубліковані джерела, що знаходяться у відділах рукописів чи краєзнавчих відділах наукових та

універсальних бібліотек, наукових фондах краєзнавчих музеїв та державних історико-культурних заповідників; ці документи й матеріали можуть стати предметом спеціального розгляду в окремій науковій публікації – Г. О.).

Серед збірок ЦДІАЛ України чи не найвагоміше значення для дослідження проблеми збереження українських історико-культурних пам'яток за часів Другої Речі Посполитої мають фонди 750 “Український національний музей” та 309 “Наукове товариство імені Т. Шевченка”. Перший містить, зокрема, записки директора закладу І. Свенціцького та його фундатора митрополита Андрея Шептицького про особливості функціонування музею впродовж 1910-х – 1930-х рр., у тому числі звіти за 1918–1925 рр., листування, інші документи [44]. Матеріали фонду 309 інформують про створення та діяльність музею воєнно-історичних пам'яток Товариства, міжнародну співпрацю музейних працівників НТШ. Тут, зокрема, наявне їх листування з дирекцією польських та зарубіжних музеїв щодо створення товариства для збереження українських традицій та культури, організації виставок культурної спадщини західноукраїнських земель тощо [45].

Структуру, організаційні засади, зміст, результати музейницької діяльності українських пам'яткознавців висвітлюють документи фонду 687 “Товариство “Союз українських наукових робітників книгозбірень і музеїв у Львові””. Це статут, звіт ради Товариства за 1936–1937 рр., протоколи, листування, повідомлення про відкриття музеїв, проведення з'їздів, виставок, список українських музеїв Східної Галичини, ін. [46]. У фонді 348 “Товариство “Просвіта”, м. Львів” зібрано листування з українськими музеями у Львові, Сокалі, Стрию, Сяноку з питань координації заходів щодо збирання музейних предметів та збереження експонатів, організації екскурсій, обміну виданнями і т. д. [47]. Збірки персонального характеру, якою, наприклад, є фонд 357 “Крип'якевич Іван Петрович професор, історик” містять листи, запрошення наукових установ, товариств, музеїв на урочисті засідання, з'їзди, відзначення ювілейних дат тощо [48].

З-поміж обласних архівів наймасштабніший масив документів і матеріалів з теми (враховуючи високий рівень розвитку на означених територіях у міжвоєнний період українського національного руху, у тому числі й пам'яткоохоронного спрямування,) знаходиться у державних архівах Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей. Так, у державному архіві Львівської області зберігаються матеріали фонду 1245 “Самбірський музей товариства “Бойківщина””. Вони представлені статутами відділень Товариства в Самборі, Стрию, Яворові та Українського музею “Поділля” у Чорткові, інформацією про відкриття Самбірського музею товариства “Бойківщина”. Тут же містяться листування щодо збору пам'яток, відкриття нових музеїв, організації виставок, щоденники та додаткова документація про проведені Товариством у 1930-х рр. археологічні розкопки, його звіт, ін. [49].

Складником документів цього фонду є “Бюлетені Комітету українських обласних музеїв” [50]. Їх машинописні й рукописні випуски окреслюють мету діяльності Комітету – об'єднати зусилля провінційних українських музейних осередків західних етнічних українських земель у справі пошуку, виявлення, дослідження й охорони національної культурної спадщини. Аналіз публікацій “Бюлетенів” дає змогу простежити процес поширення у середовищі української спільноти краю ідеї збереження рухомих й нерухомих пам'яток та її безпосереднє втілення в контексті становлення регіонального українською музейництва. Значне зацікавлення серед змістового наповнення “Бюлетенів” викликають матеріали, що стосуються проблеми польсько-українського протистояння у пам'яткоохоронній галузі.

Із збірок державного архіву Тернопільської області, що стосуються теми, варто виокремити фонд 231 “Тернопільське воеводське управління” та фонд 317 “Філіал українського товариства “Просвіта” в Теребовлі”. У першому з них серед різноманітних документів – листування з відповідними міністерствами, розпоряджень, звітів і т. д. – знаходяться ті, які містять зібрану повітовими старостами й органами безпеки інформацію про пам'яткоохоронну діяльність низки українських громадських товариств. Це

списки, статuti, повідомлення, звіти товариств “Просвіта”, “Рідна школа”, “Плай”, Української християнської організації [51]. Відомості про участь просвітан Тернопілля у збереженні національних історико-культурних пам'яток доповнюють матеріали 317-го фонду [52].

У державному архіві Івано-Франківської (до 9 листопада 1962 р. – Станіславської) області певні документи й матеріали з теми зосереджені насамперед у фондах місцевих органів влади міжвоєнної Польщі та деяких громадських товариств. Це, зокрема, наявні у фонді 2 “Станіславське воеводське управління, м. Станіслав” листування з повітовими старостами щодо будівництва й ремонту костелів, церков, інших культових споруд, облаштування протягом 1928–1935 рр. кладовищ та різноманітних військових поховань, квартальні звіти охоронця архітектурних пам'яток східних воеводств Польщі за 1929–1933 рр. тощо [53]. У фонді 366 “Станіславське товариство приятелів наук” містяться звернення до населення та громадських організацій воеводства про допомогу у пошуку та зборі рухомих об'єктів культурної спадщини [54].

Менший за обсягом (порівняно з державними архівами Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей) пласт неопублікованих писемних (друкованих та рукописних) джерел про збереження українських історико-культурних пам'яток за часів Другої Речі Посполитої є у державних архівах Волині та Рівненщини. У збірках першого вони представлені насамперед документами фонду 46 “Волинське воеводське управління, м. Луцьк” та фонду 158 “Магістрат міста Луцька”. Так, фонд 46 містить списки (станом на 1929 р.) нерухомих об'єктів історико-культурної спадщини на теренах тодішнього Волинського воеводства; серед них згадана й низка українських світських та культових архітектурних споруд. Тут же знаходяться лист волинського воеводи від 8 січня 1931 р. до православних і римо-католицьких священиків з проханням виявляти пам'ятки культури Західної Волині; наявні також матеріали про фінансування впродовж 1931–1932 рр. пам'яткоохоронних заходів, зокрема, реставрації Луцького замку [55]. Звіт Волинського музею про діяльність у 1931 р., звіти Волинського товариства краєзнавців і опіки над пам'ятками старовини про проведену впродовж лютого – квітня 1932 р. роботу дають змогу простежити підсумки діяльності цих культурних

осередків, виокремити політичний (пропольський) підтекст їх пам'яткоохоронної роботи [56]. Фонд 158 державного архіву Волинської області містить матеріали пам'яткознавчого й пам'яткоохоронного характеру про місто Луцьк, зокрема, стосовно проведення відновлювальних робіт у місцевому замку [57].

Щодо державного архіву Рівненської області, то тут нечисленні документи й матеріали з теми також розпорошені по різних фондах. Певний їх обсяг зосереджений, зокрема, у фонді 156 "Здолбунівське повітове староство" та у фонді 160 "Я. Гоффман". Так, у фонді 156 наявні джерела про вшанування українцями Західної Волині та Східної Галичини поховань українських козаків на полі Берестецької битви 1651 р. [58]. Фонд Я. Гоффмана – відомого польського краєзнавця і шанувальника пам'яток корінного населення Західної Волині – містить звіти про діяльність гуманістичної комісії Волинського товариства приятелів наук за 1935–1937 рр., анкети про народні звичаї краю, відповіді на них та ін. [59]. Архівні збірки фонду 160 дають можливість окреслити внесок у вивчення теренів Західної Волині, охорону її пам'яток низки польських й українських краєзнавців.

Таким чином, слід констатувати наявність вагомих видових корпусів писемних (опублікованих та неопублікованих) джерел друкованого й рукописного характеру, достатніх загалом для розкриття проблеми збереження українських історико-культурних пам'яток в умовах Другої Речі Посполитої. Це збірники документів і матеріалів, періодика, праці і спогадів учасників краєзнавчої, пам'яткоохоронної та музеєзнавчої діяльності, зібрання джерел у державних архівах України її західного регіону.

Водночас результати оприлюднення різноманітних видів джерел з означеної теми засвідчують недостатній рівень їх представлення у науковій літературі. Потребує ґрунтовнішого показу зміст таких їх корпусів, як збірки друкованих та рукописних документів і матеріалів з фондів бібліотечних установ, наукових архівів музейних закладів, державних історико-культурних заповідників тих західних областей України, території яких перебували у складі міжвоєнної Польщі. Наукові дослідження повинні бути спрямовані також на висвітлення змісту джерельної бази з теми, представленої у зарубіжних бібліотеках, музеях, архівних установах (Польща, Білорусь). Введення останньої до наукового обігу дасть змогу суттєво поглибити загальний рівень висвітлення проблеми, пов'язаної з українською історико-культурною культурною спадщиною міжвоєнних десятиліть на західних етнічних українських землях.

Джерела та література

1. Бандрівський М. С. Пам'яткоохоронна діяльність Церкви в контексті національно-культурного руху в Галичині (кінець XIX–XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України". Львів, 2001. 20 с.
2. Кінд-Войтюк Н. В. Джерела з вивчення краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи на Західній Волині (1920-і – 1930-і роки) // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету ВДУ імені Лесі Українки. Луцьк, 2006. Вип. 11. С. 76–81.
3. Кінд-Войтюк Н. В. Історико-краєзнавчі дослідження і пам'яткоохоронна робота на Волині у 1920-х – 1930-х роках: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України". Чернівці, 2007. 20 с.
4. Заставецька Н. І. Збереження пам'яток історії та культури в Західній Україні (1920–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України". Львів, 2010. 20 с.
5. Завадська О. Р. Діяльність краєзнавчих товариств у Волинському воєводстві (1921–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України". Луцьк, 2010. 20 с.
6. Ковальчук Є. І. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки): Монографія. Луцьк: Волинські старожитності, 2013. 296 с., іл.
7. "Роде наш красний..." / Волинь у долях краян і людських документах / Т. І. Луцьк: "Вежа", 1996. 444 с., іл.
8. "Роде наш красний...": Волинь у долях краян і людських документах. Т. III. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. 906 с.
9. Звіт Національного музею у Львові за 1924 р. [І. Свенціцький]. Львів: Вид. спілка "Діло", [б. д.]. 4 с.
10. Звіт Управи Національного музею у Львові за 1928 рік [І. Свенціцький]. Львів: Друкарня вид. спілки "Діло", 1929. 16 с.
11. Звіт з діяльності Національного Музею за рік 1938 [Іларіон Свенціцький, єпископ Іван, о. Олекса Базюк] // Літопис Національного музею за 1939 рік. 1939. С. 86–92.
12. Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Звідомлення рр. 1921–1922. Львів: НТШ, 1922. Ч. 65–66. 114 с.
13. Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові за час від 1.01.1935–25.12.1937. Львів: НТШ, 1937. Ч. 73. 126 с.
14. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami // Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Pierwsze półrocze 1928 r. № 29. Poz. 265. Warszawa: Drukarnia Państwowa: Tłoczono z polecenia Ministra Sprawiedliwości, 1928. S. 537–542.
15. Zbiór przepisów dotyczących ochrony i konserwacji zabytków. Zestawił i opracował Władysław Sieroszewski. Wyd II. Uzupełnione i poprawione. Warszawa: Ministerstwo kultury i sztuki: Zarząd muzeów i ochrony zabytków, 1971. 85 S.
16. Музей Наукового Т-ва ім. Шевченка [Я. П. (Ярослав Пастернак)] // Новий час. 1929. 8 лип.
17. Володимир К. Руйнування старовинної церкви в Холмщині [Володимир Кохан] // Діло. 1929. 15 серп.
18. З діяльності Українського Національного музею у Львові // Мета. 1933. 29 січ.
19. Посвячення Українського Народного Музею "Гуцульщина" ім. о. Йосафата Кобринського в Коломиї // Мета. 1935. 24 берез.
20. Дублянський А. Православні церкви в старому Луцьку // Церква і нарід. 1936. Ч. 11. С. 355–361.
21. З'їзд музейників в Перемишлі // Український бескид. 1937. 23 трав.
22. Маслів [Маслов] Л. Любартів замок у Луцьку // Наша культура. 1937. № 8–9. С. 348–354; № 12. С. 484–494.
23. Свято на Маківці // Новий час. 1929. 9 серп.
24. Віддаймо честь пам'яті наших героїв // Народна справа. 1930. 3 серп.
25. Повітові Талергофські Комітети // Земля і воля. 1933. 27 серп.
26. Загальні збори Т-ва охорони воєнних могил // Новий час. 1939. 31 берез.
27. Свенціцький І. Консервація і реставрація історичних пам'яток церковного мистецтва. Львів: Бібльос, 1932. 14 с.
28. Цинкаловський О. Княжий город Володимир. Львів: Накладом фонду "Учітеса, брати мої!". Ч. 2., 1935. 111 с.
29. Драган М. Українські дерев'яні церкви: Генеза і розвій форм. Ч. 2. Львів: Діло, 1937. 136 с.

30. Пастернак Я. Галицька катедра у Крилосі (Тимчасове звітлення з розкопів у 1936 і 1937 рр.). Львів: Друкарня НТШ, 1937. 24 с.
31. Пастернак Я. Нові археологічні набутки Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за час від 1933–1936 // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. 1937. Т. CLIV. С. 241–268.
32. Цинкаловський О. Матеріали до археології Володимирського повіту // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. 1937. Т. CLIV. С. 183–240.
33. Маслов Л. Архітектура Старого Луцька. Львів: Діло, 1939. 52 с.
34. Двадцятьпять-ліття Національного музею у Львові: збірник / Під ред. І. Свенціцького. Львів: Наукова фундація митрополита Андрея Шептицького, 1930. 65 с.
35. Пастернак Я. Мої зустрічі зі старовиною // Український історик. 1978. Ч. 1–3 (57–59). Рік XV. С. 63–75; Ч. 4 (60). Рік XV. С. 64–82.
36. “Роде наш красний...” / Волинь у долях краян і людських документах / Т. І. Луцьк: “Вежа”, 1996. С. 419–425.
37. Кобринський В. Спогади гуцульського музейника // Пам’ятки України. 1998. № 1. С. 84–89.
38. Hoffman J. Monografia powiatu Łuckiego. Łuck: [w. w.], 1933. 92 s.
39. Rewski Z. Zabytki architektury w Krzemieńcu // Życie Krzemienieckie. 1937. № 7. S. 121–124.
40. Fitzke J. Rola młodzieży w ochronie zabytków archeologicznych // Życie Krzemienieckie. 1937. № 10–11. S. 207–210.
41. Zabytki artystyczne Łucka [Zbigniew Rewski] // Ziemia. 1937. № 11–12. S. 240–247.
42. Ревський З. “Я їхав на Волинь, як закоханий жених до нареченої” // Молодий ленінець. 1988. 15 жовт.
43. Гумінський Т. З історії Волинського товариства приятелів науки // Волання з Волині. 1998. Вересень – жовтень. С. 43–45.
44. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України). Ф. 750. Оп. 1. Спр. 1. 11 арк.; Спр. 2. 32 арк., ін.
45. ЦДІАЛ України. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 32. 13 арк.; Спр. 776. 4 арк.; Спр. 786. 9 арк.; Оп. 2. Спр. 29. 3 арк., ін.
46. ЦДІАЛ України. Ф. 687. Оп. 1. Спр. 1. 26 арк.; Спр. 8. 20 арк., ін.
47. ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 462. 15 арк.
48. ЦДІАЛ України. Ф. 357. Оп. 1. Спр. 58. 20 арк.
49. Державний архів Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.). Ф. 1245. Оп. 1. Спр. 51. 247 арк.; Спр. 64. 61 арк.; Спр. 75. 30 арк., ін.
50. Держархів Львівської обл. Ф. 1245. Оп. 1. Спр. 92. 62 арк.
51. Державний архів Тернопільської області (далі – Держархів Тернопільської обл.). Ф. 231. Оп. 1. Спр. 25. 89 арк.; Спр. 575. 33 арк.; Спр. 3092. 136 арк.; Оп. 2. Спр. 6191. 13 арк.; Спр. 8584. 37 арк.; Оп. 4. Спр. 1021. 17 арк., ін.
52. Держархів Тернопільської обл. Ф. 317. Оп. 1. Спр. 84. 24 арк.; Спр. 90. 6 арк., ін.
53. Державний архів Івано-Франківської області (далі – Держархів Івано-Франківської обл.). Ф. 2. Оп. 1. Спр. 2049. 159 арк.; Оп. 6. Спр. 543. 48 арк., ін.
54. Держархів Івано-Франківської обл. Ф. 367. Оп. 1. Спр. 6. 7 арк.
55. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.). Ф. 46. Оп. 1. Т. 1. Спр. 3366. 24 арк.; Оп. 2. Спр. 54. 1 арк.; Спр. 126. 32 арк.; Спр. 127. 30 арк., ін.
56. Держархів Волинської обл. Ф. 46. Оп. 2. Спр. 1032. 8 арк.; Оп. 9. Спр. 2025. 9 арк., ін.
57. Держархів Волинської обл. Ф. 158. Оп. 1. Спр. 49. 239 арк.; Спр. 250. 546 арк., ін.
58. Державний архів Рівненської області (далі – Держархів Рівненської обл.). Ф. 158. Оп. 1. Спр. 181. 156 арк.
59. Держархів Рівненської обл. Ф. 160. Оп. 1. Спр. 30. 23 арк.; Спр. 45. 16 арк.; Спр. 47. 17 арк., ін.

Havryliuk O. Preservation of the Ukrainian Cultural Heritage in Poland in the Period between the Wars: Source Data. This article is devoted to the review of a number of written sources that reveal the problem of the preservation of the Ukrainian historical cultural artefacts and monuments in the Second Rzeczpospolita (1918–1939). It has been pointed out that such sources are mainly the collections of documents and materials, periodicals, some works and memoirs of the Ukrainian and Polish participants of the artefacts preservation activities. The materials of cultural, social and political character that were kept in the Ukrainian archives were described also. These archives are the Central State Historical Archive of Ukraine, city of Lviv, state archives of the Ukrainian western provinces the territories of which belonged to Poland during the period between the wars. It was concluded that there were reliable thematic corpora of the written sources completely revealing the defined problem.

Key words: cultural heritage, western ethnic Ukrainian lands, Second Rzeczpospolita, collection of documents and materials, periodicals, memoirs, archive.